

Potilaan oikeudet

Valvira.fi

@ValviraViestii

Potilaan oikeudet

POTILAALLA ON OIKEUS saada hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa. Potilaan ihmisarvoa, vakaumusta ja yksityisyyttä on kunnioitettava. Terveyspalveluita on annettava yhdenvertaisesti niin, että ihmisiä ei aseteta ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan esimerkiksi iän, terveydentilan, vammaisuuden tai asuinpaikan perusteella.

KESKEISET KOHDAT

- Potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Lääkärin on kerrottava potilaalle hänen sairaudestaan, hoitovaihtoehdoista ja niiden mahdollisista haittavaikutuksista niin, että potilas ymmärtää, mistä on kyse.
- Potilaalle on ilmoitettava aika, jolloin hän pääsee hoitoon. Jos aika muuttuu, muutoksen syy ja uusi aika on ilmoitettava potilaalle välittömästi.
- Potilas voi tietyissä rajoissa valita hoitopaikkansa.
- Potilaalla on oikeus nähdä potilastietonsa. Epäämisperusteena voi olla, että tietojen lukemisesta voisi aiheutua vakavaa vaaraa potilaan terveydelle tai hoidolle tai jonkun muun oikeuksille.
- Potilastiedot ovat sivullisilta salassa pidettäviä. Tietoja ei saa pääsääntöisesti antaa omaisillekaan ilman potilaan suostumusta.
- Hoitoon tyytymätön voi keskustella häntä hoitaneen ammattihenkilön kanssa, tehdä muistutuksen hoitopaikan terveydenhuollosta vastaavalle johtajalle tai kantelun aluehallintovirastolle tai Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle (Valvira).
- Terveydenhuollon toimintayksiköissä pitää olla potilasasiamies, jonka ohjausta tai neuvoja potilas voi pyytää, jos hän on tyytymätön hoitoonsa tai kohteluunsa.
- Potilasvahingosta voi hakea korvausta Potilasvakuutuskeskuksesta.

Kiireellinen ja kiireetön hoito

POTILAALLA ON OIKEUS päästä kiireelliseen hoitoon nopeasti, tilanteen vaatiessa päivystyspotilaana. Kiireettömälle hoidolle on säädetty enimmäisajat. Sairaalan tai terveyskeskuksen erikoissairaanhoidon pääsy edellyttää lääkärin tai hammaslääkärin lähetettä.

PERUSTERVEYDENHUOLLON ENIMMÄISAJAT

- Terveyskeskukseen on saatava arkisin virka-aikana puhelinyhteys välittömästi.
- Hoidon tarve on arvioitava viimeistään kolmantena päivänä yhteydenotosta, ellei sitä ole voitu arvioida heti puhelimesta. Hoidon tarpeen voi arvioida muukin terveydenhuollon ammattihenkilö kuin lääkäri.
- Hoito on järjestettävä vaivan edellyttämässä ajassa ja viimeistään kolmessa kuukaudessa hoidon tarpeen arvioinnista. Suun terveydenhuoltoon on päästävää kolmessa kuukaudessa, mutta perustellusta syystä hoitoa voi lykätä enimmillään kuuteen kuukauteen.

ERIKOISSAIRAANHOIDON ENIMMÄISAJAT

- Hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmessa viikossa lähetteen saapumisesta. Hoidon tarve arvioidaan joko lähetteen perusteella tai lisätutkimuksissa. Arvioinnissa mahdollisesti tarvittavat lisätutkimukset tai erikoislääkärin arviointi on tehtävä kolmessa kuukaudessa lähetteen saapumisesta.
- Tarpeelliseksi arvioitu hoito on aloitettava vaivan edellyttämässä ajassa ja viimeistään kuudessa kuukaudessa hoidon tarpeen toteamisesta.
- Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa hoidontarve on arvioitava kuudessa viikossa lähetteen saapumisesta. Alle 23-vuotiaiden mielenterveysongelmista kärsivien on päästävää hoitoon viimeistään kolmessa kuukaudessa hoitotarpeen toteamisesta.

HOITOPAIKAN VALINTA KIIREETTÖMÄSSÄ HOIDOSSA

Terveydenhuoltolain mukaan potilas voi itse valita hoitopaikkansa tietyin rajoituksin.

- Potilas voi valita, miltä oman kuntansa terveysasemalta hän haluaa saada hoitoa. Hän voi myös halutessaan valita hoitopaikakseen muun kuin oman kuntansa terveyskeskuksen. Potilas ilmoittaa asiasta kirjallisesti oman kuntansa ja valitun kunnan terveyskeskukselle. Hoitoon pääsee valittuun terveyskeskukseen tai valitulle terveysasemalle viimeistään kolmessa viikossa ilmoituksesta. Valita voi samanaikaisesti vain yhden terveyskeskuksen tai yhden terveysaseman. Valinta ei voi koskea koulu- tai opiskeluterveydenhuoltoa eikä pitkäaikaista laitoshoidtoa. Uuden valinnan voi tehdä aikaisintaan vuoden kuluttua.

- Jos henkilö oleskelee säännöllisesti tai pidempiä aikoja kotikuntansa ulkopuolella, hänellä on oikeus saada omassa kunnassa tehdyn hoitosuunnitelman mukaista hoitoa myös oleskelupaikkakuntansa terveyskeskuksesta hoidosta vastaavan terveyskeskuksen muuttumatta.
- Erikoissairaanhoidtoa antavan julkisen sairaalan voi valita yhteistyössä lähettävän lääkärin kanssa.

Potilasasiakirjat ja tietojen luovuttaminen

POTILASASIAKIRJOIHIN on merkittävä kaikki potilaan taudinmäärittelyn ja hoidon kannalta tarpeelliset tiedot sekä hoitopäätökset. Myös keskusteluista, joita potilaan tai hänen omaistensa kanssa on käyty, tehdään merkinnät.

Potilaalla on oikeus lukea omat potilasasiakirjansa ja saada oikaistuksi niissä mahdollisesti olevat virheet. Lääkäri voi evätä potilaan oikeuden saada tiettyjä potilastietoja, jos hänellä on perusteltu syy epäillä, että tietojen lukeminen voisi aiheuttaa vakavaa vaaraa potilaan terveydelle tai hoidolle tai jonkun muun oikeuksille. Potilas voi pyytää potilasasiakirjoissaan olevan virheen korjaamista. Kirjaamisajankohtana oikeana pidettäviä tietoja ja arviointeja ei kuitenkaan saa muuttaa. Potilasasiakirjat ovat salassa pidettäviä, eikä niistä saa antaa sivullisille, omaisillekaan, tietoja ilman potilaan kirjallista lupaa. Poikkeuksena ovat tietyt laissa erikseen säädetty tilanteet.

Hoitopaikassa muilla kuin potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvilla ei ole oikeutta lukea potilasasiakirjoja. Terveystieteiden valvontaviranomaisilla on oikeus saada potilasasiakirjat käyttöönsä esimerkiksi kantelun selvittämistä varten.

Yhteisymmärrys ja itsemääräämisoikeus

HOITORATKAISUT PITÄÄ TEHDÄ YHTEISYMMÄRRYKSESSÄ potilaan kanssa. Se edellyttää, että lääkäri antaa potilaalle ymmärrettävällä tavalla tietoa hänen sairaudestaan, hoitovaihtoehdoista, hoidon vaikutuksista ja hoitoon liittyvistä riskeistä.

Jos potilas kieltäytyy jostain hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, pyritään sopimaan muusta lääketieteellisesti perustellusta hoitotavasta, johon potilas suostuu. Potilaalla ei ole oikeutta saada mitä tahansa haluamaansa hoitoa. Potilaalla on oikeus kieltäytyä hoidosta kokonaan, vaikka se voisi johtaa hänen menehtymiseensä.

Jos potilas ei terveydentilansa vuoksi kykene päättämään hoidostaan, lääkäri yrittää ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä selvittää potilaan tahdon keskustelemalla hänen laillisen edustajansa, lähiomaisen tai muun läheisensä kanssa. Jos läheiset ovat erimielisiä hoidosta, lääkäri tekee hoitopäätöksensä sen mukaan, minkä katsoo olevan potilaan parhaaksi. Jos potilas on tehnyt hoitotahdon, sitä on noudatettava, vaikka omaiset olisivat toista mieltä. Lääkäri keskustelee kuitenkin omaisten kanssa potilaan tilasta ja hoidosta, ellei potilas ole sitä kieltänyt.

Kiireellisissä tapauksissa, esimerkiksi onnettomuuksissa, lääkäri ryhtyy toimenpiteisiin potilaan hengen pelastamiseksi, vaikka potilaan tahtoa tai omaisten suostumusta ei voitaisi selvittää. Potilaalle ei kuitenkaan saa antaa sellaista hoitoa, joka on vastoin hänen tekemäänsä hoitotahtoa. Tällöin edellytyksenä on, että hoitotahdosta on käytettävissä luotettava tieto.

Jos **alaikäinen potilas** ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Tällaisessa tilanteessa lääkäri ei saa kertoa potilastietoja huoltajille tai potilaan muulle lailliselle edustajalle, jos potilas kieltää sen.

Potilaan kehitystason arvioi terveydenhuollon ammattihenkilö. Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä huoltajan kanssa. Huoltaja ei voi kieltää alaikäisen välttämättä tarvitsemaa hoitoa.

Hoito elämän loppuvaiheessa

KUN POTILAAN SAIRAUTEEN ei ole enää parantavaa hoitoa, hänelle annetaan hyvää perushoitoa ja hänen oireitaan lievitetään kaikin mahdollisin keinoin. Uusista tutkimuksista yleensä pidättydytään ja potilasta hoidetaan niin, että hänen loppuelämänsä laatu olisi mahdollisimman hyvä.

Lääkäri voi tehdä parantumattomasti sairaan, elämänsä loppuvaihetta elävän potilaan hoidossa **päätöksen, että potilasta ei elvytetä**, jos hänen sydämensä toiminta pysähtyy ja hengitys lakkaa (niin sanottu DNR-päätös, englanniksi Do Not Resuscitate -päätös). DNR-päätöksen tavoitteena on välttää lisäämästä potilaan kärsimyksiä elvytys- tai muilla tehohoitotoimenpiteillä tilanteessa, jossa nämä toimenpiteet eivät potilaan vaikeiden perussairauksien takia enää pidennä potilaan elämää, ja niistä on potilaalle enemmän haittaa kuin hyötyä.

Päätös pyritään tekemään ennakoivasti, ja päätöksen tehnyt lääkäri tekee siitä merkinnän potilasasiakirjoihin. Päätöksestä on keskusteltava potilaan kanssa, jos hänen terveydentilansa sen sallii, ja mielellään myös omaisten kanssa, mikäli potilas ei sitä kiellä. Jos potilaan terveydentila ei salli keskustelua, asiasta keskustellaan omaisten kanssa. Keskusteluista tehdään merkintä potilasasiakirjoihin. Viimekädessä lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä hoidosta sen mukaan, minkä katsoo olevan parhaaksi potilaalle.

Tyytymättömyys hoitoon tai kohteluun

LÄÄKÄRIEN JA HOITOHENKILÖKUNNAN VELVOLLISUUS on vastata potilaan ja potilaan suostumuksella hänen omaisensa kysymyksiin ja selittää asiat niin, että kysyjä ymmärtää vastauksen. Ongelmat ehkäistään parhaiten kysymällä ja keskustelemalla.

Jos potilas tai omainen kuitenkin kokee, että **hoito tai kohtelu on ollut huonoa** tai epäasianmukaista, tai hoitoon ei ole päässyt määräajassa, potilaan käytettävissä ovat seuraavat laissa määritellyt keinot:

Kirjallinen muistutus hoitopaikkaan

Hoitopaikkaan tehty muistutus on usein - hoitavien ammattihenkilöiden kanssa keskustelemisen jälkeen - nopein keino saada selvitys hoidossa koetusta epäasianmukaisuudesta. Muistutus tehdään hoitopaikan terveydenhuollosta vastaavalle johtajalle. Hoitopaikoissa on muistutusta varten usein valmiita lomakkeita, mutta muistutuksen voi myös tehdä vapaamuotoisesti.

Johtajan on selvitettävä asia alaistensa kanssa ja annettava muistutuksen tekijälle kirjallinen selvitys kohtuuajassa. Vastauksesta on käytävä ilmi, mihin toimenpiteisiin muistutus mahdollisesti johtaa.

Jos muistutukseen saatu vastaus ei tyydytä, asiasta voi tehdä kantelun aluehallintovirastoon tai Valviraan. Potilasasiamies auttaa tarvittaessa muistutuksen tai kantelun tekemisessä.

Kantelun voi tehdä, vaikka ei olisi tehnyt muistutusta hoitopaikkaan. Kantelu tehdään Valviralle silloin, jos epäillään, että on tapahtunut hoitovirhe, joka on johtanut potilaan kuolemaan tai vakavaan ja pysyvään vammautumiseen. Muissa tapauksissa kantelu tehdään aluehallintovirastolle.

Aluehallintovirasto ja Valvira voivat siirtää kantelun siihen hoitopaikkaan, jossa kyseinen hoito on tapahtunut, selvitettäväksi kirjallisena muistutuksena. Asian käsittely muistutuksena on ensisijainen tyytymättömyyden selvittämisen menettely. Valvontaviranomaiset eivät ilman erityistä syytä tutki kahta vuotta vanhemmasta asiasta tehtyä kantelua.

Kantelun avulla ei voi muuttaa lääkärin tekemää hoitopäätöstä, eikä sen avulla saa korvausta mahdollisesta hoitovirheestä.

Potilasvahingosta voi hakea korvausta Potilasvakuutuskeskukselta. Kaikkia terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä aiheutuneita epäedullisia seurauksia ei korvata, vaan ainoastaan ne henkilövahingot, jotka täyttävät potilasvahinkolain mukaiset edellytykset.

Lääkkeen aiheuttamista yllättävistä haittavaikutuksista voi hakea korvausta Suomen Keskinäiseltä Lääkevahinkovakuutusyhtiöltä.

Lisätietoa potilaan oikeuksista

POTILAAN OIKEUKSIIN LIITTYVIÄ ASIOITA ON MM. SEURAAVISSA LAEISSA

- Suomen perustuslaki (731/1999)
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010)
- Mielensterveyslaki (1116/1990)
- Potilasvahinkolaki (585/1986)

KANTELOT TEHDÄÄN KIRJALLISESTI ALUEHALLINTOVIIRASTON TAI VALVIRAN KIRJAAMOON

- www.avi.fi
- www.valvira.fi

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Valvira, PL 210, 00281 Helsinki

vaihde 0295 209 111

[kirjaamo\(at\)valvira.fi](mailto:kirjaamo(at)valvira.fi)

©Valvira 2016